

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnének.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A zsinati tagok számaránya és választási módja.

A címben foglalt kérdésekről, éles logikával és eredeti felfogással vizsgálódik Historicus, a Lap 40. és 41. számaiban.

Abból az alaptételből indul ki, hogy „a képviselő mérvének megszabására semmiféle törvényszerű irányadó elv nincs elfogadva, mert a sokat emlegetett lélekszámarány, mely különben is csak hozzávetőleg és féligmeddig érvényesül, szintén nincs sehol paragrafusba foglalva,“ minélfogva kívánatosnak tartja, hogy a zsinati tagok számarányára nézve bizonyos normatívum állapíttassék meg, mely a bekövetkező későbbi változásokat természetesen, úgyiszlva automaticé vonná maga után és amelynek alapján bármely egyházkerület bármikor kiszámíthatná és megállapíthatná, hogy elegendő számban van-e ő képviselve a zsinaton.

Ezek után maga Historicus próbál a számarányra nézve bizonyos normatívumot megállapítani, mégpedig oly sajátos módon, hogy a 96 választott zsinati képviselő egyik felét, a 48 lelkészt úgy tekinti és veszi számításba, mint a 2000 lelkész képviselőjét; a 48 világi tagot pedig a kétmilliónyi világi egyháztag képviselőiként tekinti. Ez alapon arányszámításokat is tesz, melyekre hivatkozva kimondja, hogy a tiszántúli kerületet 34, az erdélyit 20, a dunamelléköt 16, a tiszáninnenit 14, a dunántúlit 12 zsinati tag választása illetné meg, minélfogva a jelenleg érvényben álló egyházi törvény Erdélynek kétfélével kevesebb, Dunántúlnak pedig kétfélével több tagot juttat annál, amennyi őket megilletné.

Első pillanatra láthatjuk, hogy a lelkészi képviselőket a papság, — a világiakat a világi elem képviselőiként tüntetni fel és venni számításba, igen nagy egyházalkotmányi tévedés, melynek megcáfolására elégséges csak annyit

mondani, hogy a lelkészi képviselőket nem a lelkészek, a világiakat nem a világiak választják, hanem igenis ugyanazon testületek, a presbyteriumok, választják a zsinati képviselőket, még pedig, a paritásnak megfelelőleg, egyenlő számmal a lelkészek és világiak közül!

Ennélfogva határozottan tagadásba veszem Historicus azon sejtelmének alaposságát is, mintha „már a debreceni zsinatot előkészítő bizottság efféle számítási alaptól indult volna ki az egyes egyházkerületeket illető tagsági arány megszabásánál.“

Hát én nem sejtelmeként, de pozitív bizonyossággal megmondom, honnan vette a debreceni zsinat előkészítő bizottsága a számarányt?

Debrecenben, 1867-ben nyomatta ki boldog emlékezelű Balogh Péter superintendens „A vallás és közoktatási miniszter által Budapestre 1867. évi szept. 1-5-én napjára egybehívott magyarországi helvét hitvallású öt egyházkerület képviselőinek értekezleti jegyzőkönyv“-ét. E jegyzőkönyv 11. lapján megtaláljuk, hogy a szept. 5-iki ülés (25. jegyzőkönyvi szám alatt) az összehívandó nemzeti zsinattal foglalkozott s ezen kérdésre: „a nemzeti zsinatnak tagjai miként és mennyi számmal választassanak? — következő **határozatot** hozta:

„A tagok képviselőlet útján s lélekszámhoz arányban választassanak, papi és világi rendből egyenlő számmal, — minden 50,000-re két követ esvén, most a t. superintendentiákra eső követek száma így intéztetett el:

A tiszántúli superint. fog választani	36-ot,
A tiszáninneneni	14-et,
A dunántúli	12-öt,
A dunáninneneni	16-ot,
Erdélyi kerületi sup.	18-at.

Ezenkívül a tanárokból superintendentiáként, kétfélével választatván, hasonlóan egyik

pap, a másik világi rendből való. A magyarhoni 4 kerületek választanak 8-at, Erdély kerület pedig 2 tanárt.

A választó-köröket a maga (így) kebelében mindenütt a kerületi gyűlések intézendik el, nem szorítatván arra, a választó körök, hogy csak magok kebeléből küldhessenek; de mindenestre absolut-pluralitással. Mikképp' történjék pedig a választás, közvetlenül-é, vagy kétfokú választás által, ennek elrendelése a kerületekre bízatik.

Ime, ez volt az 1848. évi egyet. értekezlet határozata, a zsinati tagok választására és arányára nézve. Határozat volt ez, mely csak azért nem foganatosított, mert az 1849. augusztus első vasárnapjára, Budapestre kitűzött református nemzeti zsinat (melylyel egy időben és szintén Budapesten, a lutheránusok és unitáriusok szintén zsinatot tartottak volna) az ösmert szomorú fordulat, a szabadságharc leveretése miatt, nem volt megtartható.

Határozat volt ez, melynek egyes pontjait, az 188 $\frac{1}{2}$ évi debreceni zsinat törvénybe iktatta.

Változatlanul elfogadta a választott tagok kerületi megoszlását vagy számarányát, továbbá kerületenként a 2-2 tanár képviselőt, azzal az egy különbséggel, hogy itten nem kötötte ki a paritást.

Nem iktatta azonban törvénybe a debreceni zsinat, az 50,000 lélekből álló s egy papi és egy világi képviselőt küldő választókerületeket; viszont az 1848-iki határozatban a kerületek döntésére bizott kérdést egyöntetűleg szabályozta, amennyiben a közvetlen választás elejtésével, (amidőn t. i. minden adófizető egyháztag szavazott volna a zsinati képviselőkre,) a „két fokú“ vagyis a presbyteriumok szavazata általi választást iktatta törvénybe.

Végre, az 1848-iki határozat nem ad felvilágosítást arra nézve, hogy az egyes kerületekre kimutatott tagok közé beleszámítja-é a szintén szavazás útján bevalasztandó püspököt és főgondnokot is, — vagy pedig hivatalból való tagoknak tekinti őket, a 94 tagon belül, amint ezt, az 188 $\frac{1}{2}$ évi zsinat törvénybe iktatta.

A zsinati tagok választásának módjára nézve az 188 $\frac{1}{2}$ évi zsinat előmunkálata, majd maga a zsinat csak azt mondta ki, hogy „a képviselők a gyülekezetek presbyteriumai által, általános szótöbbséggel, fele részben lelkészi és felerészben világi egyénekből választatnak,“ — egyebekben pedig latitudeot engedett a kerületeknek, aminek következtése az lett, hogy az 188 $\frac{1}{2}$ és 190 $\frac{1}{3}$ évi zsinatokra háromféle módon választották a zsinati képviselőket, nevezetesen

1. *egyházmegyénként* (Dunamellék, Tiszáninnen, Tiszántúl,)

2. *együtt az egész kerületből, vagyis lajstromosan* (Dunántúl,)

3. *az egyházkerületi közgyűlés által* (Erdély.)

Mivel pedig az 190 $\frac{1}{3}$ évi zsinat (E. T. 8. §. b) pont) határozottan kimondotta, hogy az erdélyi egyházkerület is köteles a presbyteriumok útján választani; a tiszáninneri egyházkerület pedig, igen erős harc után, a már kétszer gyakorolt egyházmegyénkénti választásról a lajstromosra tért át, a novemberben megnyilandó zsinatra küldött képviselők már csak *kétféle* módon választottak meg, u. m.

1. *egyházmegyénként*, (Dunamellék és Tiszántúl)

2. *lajstromosan* (Dunántúl, Erdély, Tiszáninnen.)

Tökéletesen egyetértek Historicus-sal abban, hogy egyöntetű eljárást kell életbeléptetni az egyházközségek presbyteriumaitól egyházkerületenként választott képviselők választására nézve; azonban én nem az u. n. lajstromos választást, hanem, *megegyezőleg az 1848. évi alap határozattal, a választókerületenkénti választást iktatnám törvénybe!*

Indokolásul ez alkalommal csak annyit mondom, hogy amily képtelen dolog lenne az országgyűlési képviselőknek oly módon való választása, hogy a mostani választókerületek helyett, az egész országot magába foglaló 5 nagy kerület választana egyenként 83—83, tehát összesen 415 képviselőt, — éppen olyan képtelen dolognak tartom én a zsinati tagoknak kumulatív, lajstrom útján való választását.

Az egytetemes zsinat törvényhozó testület, éppennygy, mint az országgyűlés; a zsinati képviselők éppennygy tartoznak beszámolni választóiknak, mint az országgyűlési képviselők, — mármost kérdelem: hogy számol be választóinak az a paktumosan választott 4 zsinati képviselő, akik — mondjuk páronként — nagyon sok fontos elvi kérdésben homlokegyenest ellenkező álláspontot foglalnak el. A paktum nagyon szép dolog, azonban a szigorú puritán erkölcsi felfogás nemhogy az egyházban, de még a politikában sem kívánja állandóan tenni és meghonosítani. Nekem tehát már csak azért sem kell a lajstromos választás, mert azt — Historicus szerint — jól keresztülvinni csak — paktummal lehet.

Eltekintve azonban ettől, vizsgáljuk meg a zsinati tagok jelenlegi számarányát, az 1848. évi határozatban adott kulcs alapján: *minden 50,000 lélekre két képviselő*. Ez alapon, egyházunk népességét 2,450,000-nek véve, nem 96,

de 98 képviselő lenne választandó, kik közül esnék :

Tiszántúlra	42.
Dunamellékre	16.
Erdélyre	16.
Tiszáninnenre	12.
Dunántúlra	12.

Szigorúan a lélekszám arányában tehát így oszlanék meg kerületenként a képviselők száma. E szerint Tiszántúl a mostaniakhoz nyerne még 8-at, a dunamelléki maradna in statu quo, a többi három veszítene kettőt-kettőt.

Ezt a felosztást keresztülvinni azonban egyenesen jogfosztás, a szerzett jogok elkönfiskálása lenne. Egy azonban mindenesetre bizonyos, hogy t. i. egyfelől Dunamelléknek és Erdélynek, másfelől Tiszáninnennek és Dunántúlnak lélekszáma nagyon keveset differál egymástól, tehát ezt a két-két kerületet, lélekszám arány szerint, egyenlő számú képviselő illeti meg. Semmiféle hibát el nem követett tehát a budapesti zsinat, midőn a dunántúli képviselők számát 2-vel emelvén, a tiszáninneniekével egyenlővé tette; most már csak az erdélyi és dunamelléki képviselők számát kellene egyenlősíteni.

Erre nézve egyszerűen ismétlem azt az indítványomat, melyet a „Dunántúli Prot. Lap“ 1890. évi 41. számában „Zsinati képviselőink számáról“ írott cikkemben tettem, hogy t. i. „A zsinati tagok összes száma 120-ban, a presbyteriumok által választottaké tehát 100-ban állapítassék meg. Ebből küldene

Tiszántúl	36,
Dunamellék	18,
Erdély	18,
Dunántúl	14,
Tiszáninnen	14 képviselőt.“

Ismétlem, hogy ez a felosztás nem felel meg szigorúan a számaránynak, de a szerzett jogokat tiszteletben tartja s a legfeltünőbb aránytalanságokat orvosolja.

Lehetne még egy másik számítást is tenni a zsinati tagok számarányáról olyanformán, hogy a kerületek lélekszámát a kebelőkben levő anyaegyházak (de nem a lelkészállomások) számával kombinálnók; ez a számítás körülbelül azt az eredményt adná, melyet Historicus a maga számításával elért, — azonban mindkét számításnak egy hibája van: *hiányzik alóla a történeti alap.*

Kassa.

Révész Kálmán.

A sárospataki kollegium anyagi helyzete.

Azok a fölterjesztések, amelyeket egyfelől a sárospataki akadémia tanári kara, másfelől az egész kollegium tanári testülete ez év tavaszán a tiszáninenni egyházkerület közgyűléséhez az államsegély igénybe vétele végett intézett, arra indították volt Fejes István kollegiumi algondnokot, hogy a kerületi gyűlésen rózsás színben tüntesse föl a kollégium anyagi helyzetét, és magasnak a tanárok fizetését. Illetékes helyről származván a „felvilágosítás,“ a tavaszi közgyűlésen világi részről elnökölő Bernáth Elemér, egyházmegyei gondnok nem késett kifejezést adni azon való örömének, hogy némelyek aggodalma ellenére ilyen biztató helyzetről kapott képet az egyházkerület. Ezzel szemben a Sárospataki Lapokban dr. Mitrovics Gyula és én elég merészek voltunk adatokkal kimutatni, hogy éppen ellenkezőleg a kollegium már a mostani, nagyon elmaradt állapotában is a deficit és tökefogyás örvényében úszik, nemhogy a rengeteg megnyírásgben szükségeltető új beruházások, fölszerelések, építkezések és fizetésemelések terhét kibírhatná.

A cáfolatot, habár tudtuk annak lehetetlenségét, mimagunk szerettük volna legjobban. Erre nézve reménységet is nyújtott a kollegium igazgató tanácsának júniusi üléséről a Sárospataki Lapok 27. számában közzé tett tudósítás következő pontja:

„Tárgyalás alá került a Sárospataki Lapoknak a tavaszi egyházkerületi közgyűlés előtt és után megjelent cikkeiben kifejezésre jutott az a törekvése, hogy — a sárospataki főiskola mai állapotát több oldalról is olyannak tüntetvén fel, mely az anyagi és tanügyi kivánalmak egész sorának kielégítését várja, — a főiskola részére az államsegély igénybe vételének szükségességét és jogosultságát kimutassa. Bárha a szóban levő cikkek egy része a tavaszi egyházkerületi közgyűlésnek ide vonatkozó s közismeretű határozata után látott napvilágot s bárha ezek egy részének éle a főiskola egyházi algondnokának az államsegély igénybe vételének kérdésében elfoglalt elvi álláspontja ellen irányul: az igazgató-tanács — minthogy az egyházi algondnoknak ez az elvi állásfoglalása az államsegély igénybe vétele ellen egyszersmind magának az igazgató-tanácsnak is meggyőződését fejezi ki — elhatározta, hogy a Sárospataki Lapok cikkeivel szemben a maga nézeteit és állásfoglalását egy előterjesztés keretében részletesen kifejti s ezt a munkálatát az őszi egyházkerületi közgyűlés elé terjeszti.“

Bizonyosan ugyanerre támaszkodva történt aztán az is, hogy az „Uj Vay Mocsáry alapít-

vány" állandó bizottsága egy, a nagy közönséghez kibocsátott felhívásában a következőképpen próbálta lerontani kérésének egyetlen lehetséges indító okát, a szegénységet: „Hogy a főiskola anyagi helyzete nem olyan kétségbeejtő, mely igazolná az önállóságokat kockáztató államsegély kérését, ezt az igazgató-tanács fogja a folyó évi őszi egyházkerületi közgyűlésnek részletesen kimutatni, ami annak idején szintén a nagy közönség elé terjesztetik.“

A vérmes reménykedést lehűtötte egy kissé az igazgató-tanács jegyzőkönyve, mely ellentétben a jegyző-irta hirlapi tudósítással csupán a dr. Mitrovics Gyula névtelenül megjelent cikksorozatát mondotta ki megcáfolandónak. Nem lehet tudni, hogy az igazgató-tanács az én cikkeimmel vajjon azért nem kívánt-e foglalkozni, mert azok adatait megcáfolatlanoknak látta, avagy talán souverain megvetéssel nézett el fölötte? Annyi bizonyos, hogy az illető jegyzőkönyvi pont így hangzik:

„Kérészy Barna igazgató-tanácsos napirend előtt felszólalván, szóba hozza azt a cikksorozatot, amely a Sárospataki Lapok ez évi 21—24. számában „Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica veritas et respublica“ címen jelent meg. Véleménye szerint az az éles támadás, melyet az említett cikksorozat főiskolánk egyházi algondnoka ellen intézett, az igazgató-tanácsot is ép olyan mértékben érinti. A támadás tárgyát ugyanis az egyházi algondnoknak az a beszéde képezi, melyet a legutóbbi egyházkerületi közgyűlésen az akadémiái tanári karnak a fizetésemelést kérő s egyidejűleg a főiskolának megoldásra váró hiányait felsoroló s mindezek kielégítése végett az államsegély igénybevételét javasoló előterjesztésével szemben tartott, s amelynek eredménye az lett, hogy az egyházkerületi közgyűlés, mint előbb már több alkalommal, az államsegély ellen foglalt állást, a tanári fizetések rendezésének ügyében pedig a konventet kérte fel, hogy azt az 1848. XX. t.-c. keretében vigye megoldásra. Az egyházi algondnoknak ez a beszéde az igazgató-tanács álláspontjának s véleményének hű kifejezője lévén, a cikkirő vádjai és támadásai az igazgató-tanács ellen is irányulnak, s éppen ezért az igazgató-tanács azokat hallgatással nem mellőzheti, azokkal szemben állást kell foglalnia. Minthogy pedig az egyházkerületi közgyűlést az egyházi algondnoknak az igazgató-tanács nevében kifejtett véleménye és nyilatkozata birta az államsegély elleni állásfoglalásra és határozathozatalra, s így a *kevésbé tájékozottak előtt úgy tűnhetik fel, mintha az igazgató-tanács a főiskola viszonyait takargatná s a valónál kedvezőbb színben tüntetvén fel- az egyház-*

kerületet félrevezette volna: felszólaló indítványozza, hogy az igazgató-tanács a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés elé a támadó cikkel szemben intézzen egy felvilágosító felterjesztést, mely annak adatait és állításait kellő értékre szállítsa le.“ „Igazgató-tanács az indítványt elfogadja s az egyházkerületi közgyűléshez intézendő felvilágosító előterjesztésben, a szóban forgó támadó cikksorozat tartalmával szemben, az igazgatótanács ismert állásfoglalásának és véleményének kifejtésével az igazgató-tanács jegyzőjét bizza meg, felhíván őt, hogy az előterjesztést megfogalmazván, terjeszse azt az igazgató-tanács szeptemberi ülése elé.“

Feszült érdeklődéssel lestük ezt a szeptemberi ülést. De hiába lestük. Közben történt egy pár kirohanás ellenünk itt-ott, de amelyekre reflektálni nem volt okunk, mert az egyikről személyesen meggyőződünk, hogy nem egyéb kakuktojásnál, a másik pedig nem annyira rossz indulatból, mint inkább hajlongási ösztönből eredt olyan egyházmegyei végzés tolmácsolója volt, melynek elhatározói még azzal sem voltak tisztában, hogy 1903. dec. 31-e megelőzte 1904. jan. 18-át. Verebekre nem akartunk lövöldözni, tartogattuk erőnket a meggyőző adatok befogadására, avagy a téves adatok helyreigazítására. Egyikre sem nyílott alkalmunk. Tudtommal nem történt ebben az irányban semmi. A jegyző készített ugyan munkát, de — úgy látszik — nem felelt meg a várakozásnak, mert nem vált igazgatótanács határozattá. Hanem e helyett két igazgató-tanácsos megbízást nyert arra, hogy a mi cikkeinkből, meg a dr. Tüdös István szerkesztőiből kiválogassa azokat a részleteket, melyekért sértve érzi magát az igazgató-tanács. Ezt a kiválogatást szorgalmasan és sikeresen végre is hajtották a megbízottak, s gyűjteményeket az igazgató-tanács ellenünk való panaszképpen felterjesztette az egyházkerületi gyűléshez.

Tehát a helyett, hogy megcáfolt volna bennünket, bepanaszolt. Amaz lehetetlen volt, ez csak szokatlan. Az előbbire nem volt képes, vagy talán az ideje volt hozzá kevés, megtette hát az utóbbit. És az egyházkerületi gyűlésen nem akadt egyetlen ember sem, aki megkérdezte volna, hogy hát a megígért cáfolat ügye miben áll? Nem kérdezte még az a kettő sem, aki az „Uj Vay Mocsáry alap“ bizottságának újabb felhívását aláírásával ellátva, még talán erősebb erkölcsi kötelezettséget vállalt a cáfolat létrejötté mellett, mint maga az igazgató-tanács, mely inkább jóformán csak maga-magát biztatgatta, s nem ültette fel a világot névaláírásokkal ellátott felhívásokban.

Pedig hát a református anyaszentegyház egyetemével szemben a legelső és legfontosabb

kötelesség lett volna, hogy ez a cáfolat elkészüljön, vagy lehetetlensége esetén nyilvános beismerés tétessék róla. Sőt én egyenesen arra gondoltam, hogy mivel a kerületi gyűlés a kollegium anyagi helyzetéért, akár jó, akár rossz esetben éppen annyira felelős, mint az igazgatótanács, sőt mint a saját szervének (mert a törvény értelmében nem kollegiumi szerv) még ennek a működéséért is ő a felelős helyette: érdekelt félnek tekintvén és érezvén magát, a konventet kéri fel, hogy gyakorolja vele, illetőleg a kollegiummal szemben azt a jogát és kötelességét, melyet az egyházi törvények 496. §-a ír elébe, különösen 4. pontjában, ahol is eképpen rendelkezik: (A konvent) „Felügyel, hogy minden tanintézeti vagyon és alapítvány biztosan elhelyezve gyümölcsöztessék és rendeltetési céljaira rendszeren fordíttassék. E végre joga és kötelessége az illető egyházi hatóságoktól az iskolai vagyonról és annak kezeléséről, hova, miként történő elhelyezéséről és jövedelmezéséről kimutatásokat kívánni, sőt a kezelést és egész gazdálkodást koronként megvizsgáltatni.“

Nem tette meg a kerület ezt sem, de nem még azt sem, hogy egy, a maga kebeléből kiküldött bizottsággal végeztesse el ugyanezt. Hanem igenis megtette azt, hogy láttatlanban „alaptalanoknak“ nyilvánítva a kollégium ügyeiben kiadott cikkeit, azokat rosszalással sujtotta, az igazgató-tanács egész eljárását teljesen a magáéva tette, minket pedig actiónk folytatása esetére megfenyegetett fegyelmi keresettel. Nem akarok ezzel a határozattal érdeme szerint foglalkozni. Higgadtan igyekszem irni, kerülöm tehát a higgadtsággal el nem bírálható mozzantoknál való időzést. Amugy is ítéletet formálhat róla minden protestáns gondolkozású ember. Hanem egyszerűen azt kérdem: hiszi-e valaki, hogy ez a határozat megszüntette a kollégium anyagi hanyatlását? Ha vissza is vonta Galilei a föld forgásáról szóló tanítását: eppur si muove! Ha engem meg is birna félemlíteni egy ilyen határozat: vajjon meg volnának-e elhallgatásommal cáfolva a következő tények?

1. 1885-ben a kollegium palafedélzetére kiadatott 12878 frt. 70 kr, oly módon, hogy az egyházkerület kikötötte annak évi 1000 frtonként való visszapótlását; azonban mindössze 3000 frt pótoltatott vissza, itt tehát töke-apadásként mutatkozik 9878 frt. 70 kr.

2. Behajthatatlan követelés gyanánt az egyházkerületi közgyűlés engedélyével 1887-ben törültetett 1145 frt, 20 kr. 1888-ban 3029 frt 57 kr, 1889-ben 1798 frt 24 kr, 1890-ben 90 frt, 1894-ben 4 frt. 50 kr, 1895-ben 179 frt. 50 kr, 1900-ban 86 K. 38 f. és 1902-ben 1444 K. 78

f, mindig a tőkéből, holott az összesnek egytől egyig az évi jövedelmeket kellett volna terhelnie. Nincs az a takarékpénztár széles e világon, amely a veszteséget az alaptőkéből írja le, hanem igenis mindig az évi jövedelemből, legfeljebb a tartaléktőkéből. Ott már igen nagy a veszedelem ahol ez sem elég rá. Ezt a mindössze 7013 frt. 20 krt. szintén az évi bevételekből kellett volna esetenként fedezni rendes gazdálkodás mellett, de hát ki tud ott rendszeren gazdálkodni, ahol csupán a töke fogyasztásával lehet úgy-ahogy tengetni az életet?

3. 1892-től kezdve a különböző okokból idő folytan egyházkerületi engedéllyel elköltött töke meglehetősen gyorsan felszaporodott 69829 K, 98 f-re, melynek kedvezőbb viszonyok közt való helyreépítését és e célból folytonos nyilvántartását a kerületi gyűlés elrendelte ugyan, de most már megszűnt nyilvántartása, kétségen kívül a kedvezőbb viszonyok reményéről való végleges lemondás miatt.

4. Az előbbi pont alatti összeg egyes tételeihez teljesen hasonló célokra, vagyis nem jövedelmező építkezésekre fordított még a kamatozó tőkéből 1897-ben 3000 frt. (96 frt tüzkar térítés elmulasztott levonásával voltaképpen csak 2904 frt.), 1900-ban 5794 K, 80 f. 1902-ben 669 K. 90 f, 1903-ban 5735 K. 76 f, tehát összesen 18200 K. 46 f, amelylyel azonban mindannyiszor gyarapított a vagyonskimutatásokban az ingatlanok értéke, holott azelőtt ennek megállapításában az az elv volt irányadó, hogy a jövedelemhez mérten történjék. Minthogy pedig ezek az összegek hozamukat teljesen és végképpen megszüntették, nem pedig csak jövedelmező alanyukat változtattak, tényleg tökefogyást képeznek, éppen úgy, mint az 1. és 3. alatti egészen megegyező természetű összegek.

5. Ujabb időben nem egyszer megtörtént, hogy töke jellegű befolyt pénzek az évi jövedelmek közt könyveltettek és költettek el a helyett, hogy a közpénztári alap gyarapítására fordítottak volna, így 1898-ban Istvánházi regale-váltás gyanánt 272 frt. 48 kr, 1902-ben a sárospataki közbirtokosság végleges felszámolásából 5750 K. 1903-ban ugyancsak a közbirtokosságtól közsz-tályi jutalék fejében 460 K. vagyis a megállapítható tételek összege 6754 K. 96 f.

6. Az 1900. évről szóló számadások szerint 1897-től fogva új töke-fogyás származott az összes pénztáraknál 1900. végéig 26106 K. 39 f.

7. 1901. óta ugyan nem mutattatik ki, hogy az egyes pénztárakban tulajdonképpen milyen összegnek kellene lennie, de azért mégis határozottan megállapítható, hogy az azóta történt gyarapodásoknak egyfelől és befektetéseknek más-

felől egyképpen számításba vételével, azonban a 2. pontban szereplő töke-törlésnek és az 5. pontban foglalt tételeknek itt már a vagyonkezelők álláspontján való elszámolásával, így is 4252 K. 98 f. töke-fogyás mutatkozik a közpénztárban, a Horváth Mária alapan és a régi tanári nyugdíj-pénztárban együttvéve. A theologiai tanári nyugdíjalapról a számadások hiányossága folytán ez irányban nem tudható semmi sem.

8. Ugyanezen idő alatt megapadt a tápintézeti és ösztöndíj-pénztár 12647 K. 06 fillérrel, pedig az évi számadások és költségvetések bizonyossága szerint azóta a kötelezett tőkésítések sem történtek meg egyes alapítványoknál. Ha megtörténtek, akkor meg annál nagyobb a töke-apadás az egész állományban.

9. Ugyanezen három év alatt az egyházkerületi pénztárban kezelt Vay-Mocsári-alap felhasznált részének pénztári állása kisebb lett 7445 K. 01 fillérrel a miatt, hogy a kamtláb folytonos csökkenése mellett is ki kell belőle adni bizonyos, előre meghatározott összeget.

10. Ugyanezen három év alatt a szintén egyházkerületünk pénztárában kezelt Teleki-Szentes-Szeremlei-alap is megfogyott 2290 K. 28 fillérrel, az előbbivel azonos okból.

11. Az 1903. évről szóló számadás rendén feltüntetett ingó vagyonból a „köz-, képezdei, Horváth M. S. pénztár,“ a tápintézeti és ösztöndíj-pénztár, a theol. nyugdíjpénztár és az előlegkölcson összevéve 721881 K. 62 fillérben van szerepeltetve, viszont az ezen számadások kapcsán jövedelem-százalékjaik szerint kimutatott ugyanazon kollegiumi tőkék összege mindössze 715397 K. 04 fillérre megy, vagyis a vagyonként szereplő összeghez képest a tényleg meglévő vagyon 6184 k. 58 fillérnyi hiányt mutat. Ez is töke fogyás.

Minthogy pedig az igazgató-tanács 1892. januári gyűlésének jegyzőkönyve (15 l.) szerint „ugy a palakötetozet költségeinek törlesztéséről mint *egyébb felhasznált tőkék* helyreállításáról előbb-utóbb okvetlenül gondoskodni kell,“ és én adatok hiányában az itt említett tőkék összegét meg nem tudom állapítani, a kollegium tőkéinek 1885. óta történt apadása csak minimaliter tehető az imént 11 pontban elősorolt tételek összegére: a **187495 K. 50 f**-nyi horribilis összegre.

Természetes, hogy a folyó év sem fog elmaradni megelőző társaitól ez összeg szaporításában. Bizton hiszem, hogy sikerülni fog elérni még az idén a 200,000 koronányi kerek összeget. Már a költségvetésben is csupán olyan módon lehetett elkerülni a deficitet, hogy a külön kezelendő theologiai tanári nyugdíjalap költségvetését is beléolvasztották a közpénztár költségvetésébe, s

így az 1567 K. 50 f. különbözet ennek a tőkének a rovására már előre is elköltöttek tekintendő, — na meg úgy, hogy a pénztári maradék tökejellegű összege szintén felvétel a bevételek közé a nélkül, hogy egyenlege a kiadások között szerepelne, noha pénztári maradéknak csak kell lenni ez év végén is, — meg aztán úgy, hogy a tőkék kamataiul az említett százalékos kimutatásban feltüntetett 51081 K. 46 f. helyett három tételben összesen 52500 K. vételt fel a bevételek közé, s ebből tőkésítésre egyetlen fillér sem. Rontja az évi mérleget az a körülmény is, hogy egy 1000 koronás bevételi tétel kifizetését már is megtagadta az egyházkerületi közgyűlés, egy másik 1000 koronás tétel (az aranyos-szőlő termése) pedig e várakozáshoz képest ugyancsak csekély eredményű lesz a valóságban. Rontani fogja bizonyára az is, hogy a költségvetésbe fölvetett bérhátralékok és folyó évi bérek összegéből bizonyosan újra fog valami hátralékban maradni.

Am, ha teljesen be is foly az összes előirányzott hátralék és folyó tartozás, annak legalább meglesz az a jó eredménye, hogy *normalis* költségvetés készítettik a jövő évre, melyben csak az egy évet illető bevételek, és csak a jövő évet terhelő kiadások szerepelnek. Amely esetben meggyőződnek a most még kételkedők is arról, amiről én az általam próbaképpen készített optimistikus költségvetési tervetből meggyőződtem, hogy tudniillik a kollegium jelenlegi jóvedelmét legalább is 10000 koronával haladja felül a mulhatatlan kiadási teher. Pedig nincs immár Horváth Mária-alap sem, Vay-Mocsári-alap sem, amit rendeltetése megváltoztatásával a már kiáltó szegénység elhallgattatására lehessen fordítani.

Ez a dolog veleje mindenképpen. Itt nem érzékenykedni kell, s nem a kritika jogának és a szólásszabadságának eltiprására törni, hanem segíteni a bajon. Első sorban természetesen azokra vár ez a kötelesség, akik ide juttatták a kollegiumot.

Zoványi Jenő.

TANÜGY.

Osztályozás, tulzsufoltság, gyermektanulmányozás.

(Folytatás és vége.)

A tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete foglalkozott a hazai tanár egyesületek közt a legbelsőbban a gyermektanulmányozás kérdésével, tárgyalta már 1902-ik évi közgyűlésén, némely tanítóképzőintézetben pedig már rendszeresen foglalkoz-

nak a gyermekek megfigyelésével. Mindenesetre első sorban a tanítóképző-intézetek vannak hivatva a gyermektanulmányozás gyakorlati kereszülvitelére, mert a jövő tanító nemzedék ezen intézetekben veti meg a gyermekek iránt való érdeklődésének az alapját.

A múlt iskolai évben a tanítóképző-intézeti tanártestületek nagyrésze foglalkozott az országos egyesület kezdeményezésére a gyermek tanulmányozás kérdésével. A kérdések két irányban öhajtották a gyermektanulmányozás megvitatását, amennyiben a kérdések részint a gyakorló iskolai tanulóknak a tanítóképző-intézeti növendékek által való megfigyelésére, részint pedig a tanítójelölteknek a tanítóképző tanárai által való megfigyelésére vonatkoztak.

A tanárkarok véleményei közül mindenik elismeri a gyermektanulmányozás szükségét, azonban aggodalmuknak adnak kifejezést az iránt, hogy úgy a tanárok, mint a tanítványok által a tanulmányozásra fordított munkával nem fog arányban állani az elért eredmény. Ha a növendékek gyermektanulmányt végeznek is, annak kizárólag csakis gyakorlati (paedagogiai) célja lehet, mert tudományos célú vizsgálatokra a tanítóképző intézeteknek nincs sem ideje, sem felszerelése.

Más kérdés azonban a növendékek megfigyelése a tanárok részéről minden elemi és közép fokú iskolában. A kérdésnek ezt a részét mindenki jogosnak ismeri el. Sokan tudományos célú megfigyeléseket tartanak a megfigyelésnél legfontosabbnak, de szerintem a megfigyelésnek nevelési szempontból van első sorban jelentősége. A megfigyelés lényege pedig abban áll, hogy azt, a mit eddig csak egyes tanárok tetszésük szerint és egymástól függetlenül eszközöltek a tanulók erkölcsi és értelmi előhaladásának szemmel-tartása tervszerűen és úgy történjék, hogy az egész tanári kar minden egyes tagja tanártársai megfigyeléseiről is tudomást szerezzen és azokat a maga nevelői munkájában értékesíthesse.

Tagadhatatlan, hogy ha az iskolát laboratoriumnak tekintjük, a hol a növendékeken végzett ilyen irányú kísérleteket kell eszközölni, akkor jogosult volna azon eljárás, hogy a növendékekre vonatkozólag minden olyan adatot összegyűjtsünk, mely azok testi és szellemi fejlődésének megismerésére vezet. Ilyen tudományos irányú kutatás szempontjából természetesen helyes volna az iskolai év elején bejegyezni a következő adatokat; testsúly, magasság, a mellkas kerülete, normális-e a test minden részének fejlettsége, vérszegénység, idegesség, a szív, tüdő és emésztő szervek állapota, érzékszervek épsége, mondja el a növendék életkörülményeit azon időtől kezdve, a mikorra emlékezik, vagy a mit hallomásból bizonyosan tud, mutassa be bizonyítványait és azokra vonatkozó megjegyzéseit, jó módban, vagy szűk viszonyok közt élt-e, milyen volt táplálkozása, élnek-e szülei, hány testvére van, a szülék és nagyszülék életviszonyai, testi és lelki tulajdonságai stb. Első pillanatra tisztában lehetünk az iránt, hogy ha valamely tanulóval csak egy iskolai év folyamán is ilyen sok oldalú adatot állítunk össze, ez a tanulóknak alapos megismerésére vezet, és nevelői hivatását valódi ambícióval végző tanfériu emez adatok alapján és ezek célszerű felhasználásával igen szép nevelői munkát végezhet, sőt a tanulók állandó megfigyelése alapján a tanulóknak egész tanulói pályája alatti fejlődése áttekinthető alakban áll előtte. Az is bizonyos, hogy az ilyen adatokat öntudatosan gyűjtő

és felhasználó tanfériu képesítve van arra is, hogy tapasztalataiból olyan neveléstani igazságokat állapítson meg, a melyeket különben meg nem állapíthatott volna.

Azonban legyünk tisztában azzal, hogy az iskola jelenlegi szervezetében nem tudományos kísérletekre szánt hely, hanem nevelői munkát végző intézet, melyben ily irányú kísérletek a tulajdonképeni célt veszélyeztetnék. Képzeljük el, hogy mennyi fáradsággal járna oly sokoldalú adatnak megbízható alakban való összeállítása, mint a milyenek közül néhányat említettem. Nincs is szüksége az iskolának ily részletekre menő adatokra, mert az iskolának nem az a főcélja, hogy a tanuló testi és szellemi fejlődését hosszú időre vissza menőleg állandóan számon tartsa, hanem a tanuló jelenlegi testi és lelki állapotát ismerve, annak alapján állapítsa meg minden tanulóval szemben annak egyéni képességei és tulajdonságaihoz mérten nevelői eljárását.

Az ilyen irányt követő gyermektanulmányozás tehát érdeklődik a tanuló életviszonyai s a környezet iránt, melyben jelenleg él, a tanuló öröklött tulajdonságai, felfogó-képessége, emlékező tehetsége, figyelme, képzelete, szorgalma, munkaképessége, érzelmei, ösztönei stb. iránt. A mely tanfériu ezeket a tulajdonságokat az egyes tanulóknál esalhatatlanul felismeri, az igazi kitartással végzett munkával képes minden tanulóknak individuális nevelést adni.

Ehhez azonban kitartás, rátermettség és igazi hivatás szükséges, s az ilyen tanár munkája az óradással nincs kimerítve, sok gondolkozás és kutatás egészíti ki a tanóra alatt végzett munkát. Ki tagadná azonban, hogy az iskolának nem csak tanítani, hanem nevelni is kellene!

Az osztályozás nehézsége főképen a tanulók alapos és sokoldalú ki nem ismerése miatt forog fenn. Vannak még olyan szerencsés helyzetben levő gymnásiumaink, melyekben a kicsiny létszám a tanulók alapos kiismerését és a tanulókkal való egyéni foglalkozást lehetővé teszi. De az ilyen gymnásiumok száma napról napra fogy, sőt némelyik még mester-séges uton is igyekszik a létszámot emelni. Pedig világos dolog, hogy csak az ilyen intézetekben lehet szó jelenlegi viszonyaink mellett arról, hogy a tanulóknak úgy erkölcsi magaviseletéről, mint tanulásbeli előmeneteléről egészen biztos alapokon nyugvó ítéletet mondjon a tanár. Ellenben mi történik a túlnépes intézetben? A tanár kénytelen félévi 4-5 felelet alapján ítélni a tanulásbeli előmenetelről és a zsebkönyvébe feljegyzett néhány adatból, melyek többnyire némely fegyelmi vétségekre vonatkoznak, a tanuló erkölcsi magaviseletéről.

A tanárnak nemcsak egyénnel kell foglalkozni, hanem egész osztályokkal is, sőt legtöbb tanár tulajdonképen az egyénnel keveset törődve, a tömeggel foglalkozik. Nem azt állítom, hogy valamelyik ezek közül mellőzhető volna, sőt kétségtelen igazságnak tartom, hogy a tanárnak a tömeggel való foglalkozás mellett az egyénekre is gondot kell fordítani ugyanabban az időben.

Ha a tanár az egész osztályt figyeli meg bizonyos szempontok szerint hosszabb időn át, akkor igen tanuságos eredményeket állapíthat meg. Hogy csak néhány esetet említsek, milyen tanuságos lehet megfigyelni, hogy az iskolai ünnepélyek, kirándulások, milyen hatással vannak a tanulókra, vagy milyen nézeteik vannak a vizsgálatokról, van-e rájuk a vizs-

gálatnak számba vehető befolyása, milyen egyes osztályokban a közszellem, milyen a tanulóknak egymás között való érintkezése, az évszakok és az időjárás befolyása a tanulóknak testi és lelki állapotára, mennyiben érdeklődnek a tanulók a társadalmi és politikai kérdések iránt stb.

Ha a tanári kar minden egyes tagja adatokat gyűjt mindezekről és saját adatait minden tanár összevetheti tanártársainak az adataival, akkor lehet csak igazán szó arról, hogy a tanárkar célirányosan kezeljen minden osztályt és bizonyos ferdeségek, hibák felforgása esetén minden rendelkezésére álló eszközzel törekedjék a tanári kar minden tagja a közösen megállapított irányban hatni.

Középiszkoláinkban a gyermektanulmányozás előhaladása iránt, különösen egyelőre nem igen táplállok vérmes reményeket. A ki ismeri jelenlegi tanügyi viszonyainkat és van tudomása arról, hogy különösen maga az írásbeli dolgozatok pontos kezelése maga is milyen óriási munkát ad a tanárnak, az tisztában van vele, hogy oly sokoldalú adatok gyűjtésével és azoknak folytonosan szemmel való tartásával gimnásiumi tanáraink nem terhelhetők. Azonban ezen kérdéssel való foglalkozást és ezen tervek megvalósítását ha egyelőre szűk korlátok között is, maga a túlszűfolttság is indokoltá, sőt okvetlenül szkségessé teszi.

Távol van tőlem, hogy a nagy apparátussal dolgozó adatgyűjtést helyeseljem, mert az ilyen csak arra vezethet, hogy a tulajdonképeni cél, mely a megfigyelés eredményeinek gyakorlati értékesítésében áll, mellőzésben részesüljön. Mindezekkel számot vetve, egyelőre egészen gyakorlati célok kitűzése lehetséges, melyet én következőleg tudok elképzelni.

Minden középfokú iskolában a tanulókról törzskönyv vezetendő, melybe lehetőleg terjedelmes személyi adatok irandók be az év elején. A törzskönyv mindig olyan helyen álljon, a hol minden tanár bármikor hozzá férhet, a nélkül azonban hogy a tanuló róla tudomást szerezhethetnének. Megállapodás szerint az iskolai év két első hónapja után minden tanár, a mikor ideje engedi, az alábbi szempontok szerint minden tanuló neve után bejegyzzi a törzskönyvbe a maga megfigyelésének eredményét, oda irván, hogy a bejegyzés kitől ered. Ha az így szerkesztett törzskönyvbe két hónaponként bejegyeztetik minden tanár megfigyelésének eredménye, minden tanár bármikor nagy tanulságot meríthet a törzskönyv megtekintésével az iránt, hogy saját adatai mennyire alaposak és saját megfigyeléseit mások megfigyelésével kiegészítheti. Az így szerkesztett törzskönyvből a tanári kar a tanulóknak egész évi fejlődését megállapíthatja és az osztályozásnál ennek igen nagy hasznát veheti.

A törzskönyvnek személyi adatain kívül még három rovata lenne:

I. A tanuló testi élete. Ezen rovatba az intézet orvosa jegyezné be azokat az adatokat, melyeket megjegyzésre szükségeseknek tart, de oly részletekbe menő leírással, a melyenekből a tanuló egész testi szervezete megállapítható volna, nem lehet terhelni, annyival inkább, mert azon megjegyzések jelentőségét többnyire csak maga az orvos értené. De megfelesleges is, mert annyit a mennyit a tanárnak a tanuló testi szervezetéről tudnia kell, a saját mindennapi megfigyelése alapján is tud.

II. A tanuló erkölcsi és érzelmi élete. Ezen

rovatba irandók a következő szempontokból tett megjegyzések: munkaszeretet, godosság, tisztaság-szeretet, nyíltszívűség, zárkózottság, hizelkedés, alatomosság, árulkodás, bujbeszéd és arra való hajlandóság, érzékenység, lobbanékonyosság, rajongás, tiszteletudás udvariasság, önérzet és fajtái, ezek elfajulásai, gyávaság, bátorság, határozottság a beszédben és cselekvésben, vagy határozatlanság stb.

III. A tanuló értelmi világa: megfigyelő erő, elvont okoskodás, szóbeli és írásbeli reprodukív képesség, értelmi önállóság alaposság, az észjárás (képzettársítás) élénksége, az itéletek és okoskodások biztossága, határozottsága, a képzelet élénksége különös értelmi hajlamok stb.

Ilyen irányu adatgyűjtés könnyítené meg a valódi nevelés munkáját és ilyen adatok alapján lehetne alaposan osztályozni a tanulókat úgy erkölcsi magaviselet, mint előmenetel tekintetében. Mai osztályozásunk pedig, beismerhetjük, hogy a túlszűfolttság miatt nagyon ingadozó alapon áll.

Mégegy nagy fontosságu jelentősége van a tanuló megfigyelésének. Köztudomásu tény, hogy az a tanfőru, a ki a gyermeki lélek megfigyelését nagy kedvvel úzi, a gyermeket igazán szereti is. Tehát a gyermektanulmányozás valódi gyermekszeretetet nevelne minden tanfőruiban. Így lenne kizárva még a lehetősége is annak, hogy valaki a tanítói munkát, mint megélhetési eszközt tekintse.

Paedagogus.

KÖZÉLETÜNK.

Sérelem.

Sorsunk, hogy legjobb reménykedésünkben; legbiztosabb alapon állónak hitt igazainkban is csalódjunk!

Nem elég tehát, hogy a zsinati képviselők „fele részben lelkészi és felerészben világi egyénekből választatnak,” nem elég tehát hogy „a főiskolák és tanítóképezdek részéről egy s a közép-iskolák részéről is egy s így mindegyik egyh. kerületben két tanár képviselő választatik” a zsinatra (egyh. törv. 66. §) de a tanítók felvéve nincsennek, hanem, midőn kerül egy szabadelvűen gondolkozó egyházmegye, amely a tanítóság megbecsülésének azzal is kifejezést ad, hogy egy tanítót zsinati képviselőül választ, akkor előáll az egyh. ker. igazoló bizottsága és nem igazolja a tanítóképviselet.

Ennél közvetlenebb, ennél érzékenyebb sértést még nem kaptunk!

Az alsó-szaboles-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye és az általa választott világi képviselő, Simon Károlyról van szó.

Kapaszkodott az igazoló bizottság az egyh. törvény 65. § 2-ik pontja ezen kifejezéséhez, hogy zsinati képviselőül választható . . . „tűjes gymnasiumot, vagy annak megfelelő tanfolyamot végzett egyén.”

Különös okoskodás, hogy Simonnak nem volna meg ez a kvalifikációja?

A tanítói oklevelet az új népokt. törvényjavaslat az „érettségi bizonyítvánnyal egyenlőnek mondja. Nálunk a vaskalapos felfogás még a VIII. oszt. bizonyítvánnyal sem tartja egyértékű minősítésnek.

Simon végzett tudommal 6. gymn. osztályt, tetejében 3 tanítóképezdei osztályt, szerzett kitűnő oklevelet, 30 éves tanító, azóta folyton mivel magát, esze van annyi, hogy a kibuktatók is el kell, hogy ismerjék, ha nem is irigylik, de azért kellett dobni őt az atyák közül, mert tanító.

Vérzik a szívünk, midőn ezt látjuk. Miért nem 24 éves érettségien elhasalt ifju ő? Akkor igazolnák! Helyes ez?

Igy, hiába akarunk testestől lelkestől odafürrni egyházunkhoz, annak intézményeihez; hiába munkáljuk a felvirágoztatást és jólétet, ha a közbecsülés és a köztszélet méltó helyre állít hozzáulunk valakit és onnan a legdrasztikusabban, egy rosszul nyígyarázott törvénnyel lebuktatják: sért ez mindnyájunkat!

Mert, bocsánat, a leggrabsább felfogás azt állítani, hogy a 6. gymn. oszt. bevégezése után, a képző elvégzése, a tanítói oklevél bírása nem megfelelő tanfolyam a teljes gymnásiummal!?

Ezt tűrni nem szabad!

A bizalmat adó egyházmegyének kötelessége a legvégső forumig vinni a maga igazát.

Ez nem a Simon Károly ügye tovább!

Ez az „Alsó-szaboles-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye becsületbeli és az egész tanítóság megtiszteltetésének, vagy vérgisértésének kérdése. Sőt egyházfentartási és fejlődési, így specialiter, ev. ref. egyházpolitikai kérdés is, melynek eldőlésétől — ki merem és ki kell mondanom: — az összes ref. tanítóság munkásságának minősége, erejének érvényesítése, akaratának buzgósága függ. Akinek ez nem kell, vagy semmibe veszi, dobja ki a tanítót!

A kocka egyház és tanítóság között elvetetett!

Bizunk még: győz az igazság; de győzzön is*!

Dobó Sándor.

IRODALOM.

Keresztyén Erkölcsan és Előkészítés a Konfirmációhoz. Az erkölcsani részt Kovács L. és Gergely K. nyomán átdolgozta s a konfirmációi előkészítést ugyane szerzők műve felhasználásával írta S. Szabó József. A középiskolák IV. osztálya számára. A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdona. Debrecen, 1904. Ára 1 kor. 20 fill.

S. Szabó József a két legutóbbi tanév lefolyása alatt három tankönyvvel gazdagította középiskolai vallásitanításunk tankönyvi irodalmát. Keresztyén Egyháztörténetének I. füzeté (az V. o. számára) a múlt tanév elejére készült el s már annak folyamán tankönyvül szolgált az egyházkerület gymnásiumaiban. Átvették az erdélyi egyházkerület középiskolái

* „Szívesen közzé tettem ezt a cikket, mert meggyőződése szerint is tisztázandó ez a kérdés. Nekem megvan a magam nézete idevonatkozólag, de a szabad véleménynyilvánításnak elébe vágni nem akarok. Ha azonban a vita érdeke úgy kívánja, szívesen kimondom. Most egyelőre csak arra kérem a tanító urakat, hogy, — noha feljajdulásuk oka nagyon érthető, — valami tulságosan ne aggódalmaskodjanak! A világ halad s a haladás szekerét feltartóztatni nem lehet. Sajnos volna, ha „az összes ref. tanítóság munkásságának a minősége” csakugyan ettől az igazoló zsinatbizottsági döntéstől függene! Tudom hogy ez csak az elkeseredett ember hangja. De hát lássuk a kérdés tisztázását!

közül is többen, úgy, hogy az első kiadás kétezer példányából mintegy 700 darab kelt el csak az első tanévben E műve ismertetése megjelent e lap 1903. évfolyama 30. számában és a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap ugyanez évfolyam 34. számában. A könyv nagy kelendőse nyilván értékének bizonsága.

Szerzőnk Keresztyén Egyháztörténetének II. füzeté (a VI. o. számára) a f. év aug. havában jelent meg. Szakszerű ismertetését ez egyházi lap f. évi 41. számában olvastuk.

Az ismertetés alatt levő tankönyv-szerző szak tanulmányai is írói buzgalmának harmadik gyümölcse. Ha hozzávesszük még e művekhez a Kovács L. Gergely K.-féle Keresztyén Egyháztörténelemnek szerzőtől a tanító és tanítónőképző intézetek számára és a középiskolai összevont vallásitanítás céljaira átdolgozását, igazán csodálatraméltó szerző buzgósága és ennek gyümölcseként nagy eredményű munkája. De lássuk az ismertetésre váró tankönyvet!

Szerző az 1901. évi konventi tanterv követelményei szerint járt el művében, midőn abban egyrészt az erkölcsant, második felében pedig a konfirmációi előkészületül szolgáló hittani szakaszokat adja.

Az erkölcsani részben inkább átdolgoz, míg a könyv második részét majdnem egészen önállóan írta meg. Az átdolgozásra váró erkölcsani részeket — úgy látszik — egészében véve az újabb kiválmaknak is megteelőnek találta, ennél fogva nagyobb és lényegesebb alakításokat nem tett azokon. Itt vett el csak egyes cikkekből, főleg azokban a részekben, melyeket a növendékekre nézve nehezebben érthetőnek talált; vagy toldott a szöveghez ott, a hol a tárgy természete úgy kívánta. Helyesen járt el, midőn az erkölcsanhoz a bevezető ismereteket az eddignél szűkebb körben foglalta össze. Az elméleti erkölcsan szörszálhasogató distinctióit, abstract ismeretköreit nem volna helyénvaló gymn. IV. osztályban tanítani, tankönyvbe befoglalni. Így helyes, hogy elhagyta a könyv régibb kiadásából *A lelkiismeret, Az erkölcsi törvény, Az erény, Jézus mint az erény példányképe, Az erkölcsi javak* (36—40. l.) című fejezeteket. Az, amit e részben az első négy §-ban ad, teljesen kielégítő tájékoztató ismeretül szolgál s rajtok mint a növendék értelmi tudása fundamentomán felépülhetnek az ezután következő moral ismeretek.

Az erkölcsanban a legtöbb új részlet a *Különös, vagy alkalmazott felebaráti kötelességek* című részben van, melyben külön-külön cikk alatt tárgyalja a keresztyén fő erkölcsi társaságok, u. m. a család, egyház és haza iránti kötelességeket. A tankönyv eddig tulságos röviden, egy cikkbe foglalta össze e kötelességeket, melyek pedig nagy fontosságuknál fogva méltán megérdemlik, hogy velök kissé bővebben foglalkozzunk s így a tankönyv nyomán a tanár a tanuló fogékony elméjét ez irányban mélyebben leköthesse. Csinos, kedves e részletek megírása; lendületes, emelkedett a haza iránti kötelességek megbeszélése. (55—62. l.)

Kiszabja tantervünk, hogy az erkölcsan egyes tételeivel vonatkozásban álló bibliai helyeket olvasatnunk kell. Az erre vonatkozó passzusokat, azok jó részét, mondhatnánk javát, szerző az egyes cikelyek alján petitorsos nyomásban adja. Didactikai szempontból ezzel igen fontos szolgálatot tesz! Középiskolai vallásitanításunk egész folyamata alatt uralkodó elvként hangzik a tantervben az a kiválmalom, hogy a tanításnak a bibliából merítve, evangéliomi

Szerk.

szelleműnek kell lennie s e szempont keresztülvitele szempontjából a tanítást nyomon kell kísérnie a megfelelő bibliai szakaszok olvastatásának. Szerzőnk a bibliai helyek összefoglalásával lényegesen megkönnyíti e tekintetben a szaktanár munkáját; s ez összefoglalás még ezért is fontos, mert a tankönyvben a tanuló előtt a parallel helyeknek állandó jegyzékét nyújtja

Értékét csak fokozza könyvének az erkölestani részben a sok, vonzóbbnál-vonzóbb példa, költői idézet, jeles mondások bevétele, melyeket szintén petít sorokban ad a szakaszok legvégén. E példák és idézetek, mint könyve szerkesztésénél a revisor és a tanügyi bizottság elé terjesztett irányadó szempontjai között helyesen mondotta: „a tanár belátása szerint a szükséghez képest, némelyek könyv nélkül is megtanítandók, de mindenesetre olvasni és magyarázni kell azokat.” Jelentékeny szolgálatot tesz ezek beszövéseivel is, mert szinte utalja a tanárt az erkölestani gyakorlati tanítására, a mi pedig fő szempont e tantárgynál.

Könyve második felét (63—88. l.), a konfirmációi előkészületi részt csaknem egészen újra írta. Látszik, hogy a régi tankönyvnek e részében sem az anyaggal, sem a könyv menetével nem volt kibékülve. Az anyag tartalmának megváltoztatását különben szükségessé tette maga az a körülmény, hogy az új tanterv szerint most már a hittanban a III. osztályban a sakramentomokról tanúlnak a növendékek. Tudvalevőleg konfirmációi előkészületül szolgál a hittannak az üdvesszövegekről (Isten igéje és a sakramentumok) szóló része; ezenkívül a vallásról, egyházzal nyújtunk tájékoztató hittani ismereteket; sőt magasabb fokon, így a gymn. tanításban is bemutatjuk egyházunk keletkezését és történeti fejlődését. Ez anyag könyvébe be van foglalva, *annak terjedelme és beosztása azonban elűt az eddigitől.* A keresztyén egyház (6. §.), A keresztyén egyház részekre szakadása (7. §.), Az evangéliom szerint reformált keresztyén egyház (8. §.), című fejezeteket e részek közepére teszi, előbb már a specifice főrészt: keresztség, konfirmáció tárgyalván. Ez ellen azonban nem lehet szavunk, ha a bevezető ismeretekül szolgáló fejezeteket: „A hitvallástétel, Az első keresztyének hitvallástétele” elolvassuk, mert azoknak éppen természetes folyamánnyául szolgál a keresztségnek 3. §-ul felvétele. Tehát a szerző által választott új menet logikus. E beosztását különben az is javálja, hogy e mellett szinte az eszmei fokozatos fejlődésnek felel meg, könyv menete. Megtanuljuk nevezetesen, hogy legfőbb hitvallástételünk, mely nélkül a keresztyén vallás fundamentomán meg nem állhatunk: az Istenbe, mint a világ teremtőjébe és fenntartójába vetett hit. Majd, miként az első keresztyének, úgy nekünk is vallástételt kell tennünk a Jézusról, mint Istennek egyszülött fiáról. Csakis az, aki e vallástételeket lelke mélyén vallja, csakis az konfirmálható, csakis az lehet igaz keresztyén!

A keresztségről és az urvaosoráról szóló fejezetek helyesen vannak tárgyalva, amennyiben most már a hittan tanítása után nem annyira a dogma, mint inkább a történeti és külalaki vonások ismeretetésére vannak főleg e fejezetek szánva. Szerző így kikerült mindennemű felesleges ismétlést.

Az üde elmeéllel, vonzó stylusban megírt tankönyv tudvalevőleg csak a következő tanévvel száll kezünkre. Az egyházkerület a tanügyi bizottság ja-

vaslata folytán igen helyesen úgy intézkedett, hogy mivel a folyó tanévi IV. osztálybeli gymn. növendékek a régi tankönyv nyomán tanulták a hittant, meg az erkölestannak az Isten iránti kötelességekről szóló részét, a régi könyv nyomán egészítsék ki ez ismereteket a konfirmációi előkészületben és az erkölestan tanulása alkalmával. Így tulajdonképpen csak egy év múlva lesz közismert e sikerült tankönyv.

Szerző stylusáról tankönyveiben többen szaktanárok a tanítás folyamán azt a benyomást szereztek, hogy az nemannyira a tankönyv egyszerű, különös előadási igényeket nem támasztó előterjesztése, mint inkább az olvasásra, gyönyörködtetésre szolgáló szépprózáé. Tán szerző is vette észre ezt, s úgy a könyve, mint a vele egyidejűleg megjelent Egyház történet II. füzeté inkább ment e vonásoktól. Hiszszük, hogy könyvei új kiadásaiban a költőies körülírásokat, a bőbeszédű jellemzéseket, a stylusbeli színezés okáért szolgáló rövid mondatu rhapsodikus gondolatfűzést, mely sajtósági meg lehetőségen nehezítik könyve tanulását, kerülni fogja.

Barla Jenő.

Reformációi beszéd. Irta: Endreffy János pozsonymegyei felső-széli ev. lelkész. Kiadta: egy egyházhive. Kapható: Losoncon, Róth Simon könyvkereskedőnél ára 60 fillér. Beküldetett hozzánk ez a beszéd; mi el is olvastuk. Tartalmas, tanulmány-szerű ez a munka; de egész őszintén megvalljuk, — hogy szerintünk nem templomi gyülekezet elé való. Egy 33 nyomtatott oldalra terjedő egyházi beszéd alatt a hivek vagy elaluszhatnak, vagy elszökdösnek. Az építő erő nem a beszéd hosszúságától függ. Próbálja meg a szerző sokkal rövidebben írni; meglássa, hogy nagyobb hatása leendő.

Magyar írók élete és munkái. Irta: Szinnyei József. Kiadja Budapesten Hornyánszky Viktor. Egy-egy füzet ára 1 korona. A X. kötet kezünk alatt levő 5. füzetében a következő protestáns egyházi és iskolai írókkal ismerkedünk meg: Péchy Árpád brassói ev. ref. lelkész; Péchy Imre alnádor, a debreceni főiskola s a tiszántúli egyházkerület főkuratora; Péchvárad B. Péter n.-várad ev. ref. lelkész; bihari esperes, Péczeli József komáromi lelkész s hasonnevű fia, debreceni főiskolai tanár; Pekár István pongyelaki, Pekár Lajos losonci, Polgár Mihály petrozsényi ág. ev. lelkészek; Peli S. István heidelbergi theologiai tanuló; Pelsőczy (Kovács János) magyar-igeni ev. ref. lelkész, erdélyi superintendus; Pelsőczy Márton sárosi ág. ev., Péntek Ferencz hirlapíró volt ev. ref. lelkészek; Pénteki Sámuel wittenbergi ág. ev. tanuló; Penzel Antal besztercebányai, Pepich István kokovai ág. ev., Pereszlényi János Győri ev. ref. lelkészek; Perlaki T. Dániel eperjesi hittanhallgató; Perlaky Dániel nemes-dömötki; Perlaky Dávid gy.-szemerei, ugyanacsak Perlaki Dávid oezii ág. ev. lelkészek; Perlaky Gábor nemes-dömötki ág. ev. lelkész, dunántúli superintendus és hasonnevű fia kisbabóti ág. ev. lelkész; Perlaky József nemeskéri ág. ev. lelkész és superintendus; Perlaki Márton lévai ev. ref. lelkész és barsi esperes. Az eddig megjelent 1—87. füzet összesen 18,480 magyar író életrajzát tartalmazza.

A megbecsülhetetlen értékű művet ajánljuk minden, azt megszerezni képes olvasónk figyelmébe.

K Ü L F Ö L D.

A speyeri protestatio-templom felavatása.

A németországi protestánsok régi óhaja ment teljesebbé a speyeri protestatio templom fölépülésével. Valahára hosszas fáradozás után ott áll Speyer városában az 1529-iki protestálásra vonatkozó emlékmű, a diszes templom. A felavatási ünnepély, amely augusztus 30. és 31-én folyt le, a legszebb összhangban egyesítette úgy az orthodoxokat, mint a liberalisokat. A protestantismus ünnepe volt ez, nem ugyan egy „új birodalmi gyűlés, amint az építő bizottság elnöke Ney mondotta ünnepi beszédében, hanem Dryander szerint: az evangélikusok gyűlése. A felavatási ünnepély Luther szobrának a leplezésével kezdődött az emléksarnokban. A protestáló Luther magasan fölegyenesedve, fejét hátra vetve, szeméit ég felé fordítva áll, jobbát ököbe szorítja, míg lábai alatt a pápai bulla hever. A szobor leplezését Gumbel tanár végezte, aki 14 évig volt az építkezés vezetője. A szobor költségét Amerikában gyűjtötték, ahonnan az ünnepélyre egy német és egy angol lelkész jelent meg. Maga a főalapító Schieren nagy gyáros New-yorkban szót emelt s lelkes szavakkal dicsőítette Luther befolyását egész Amerika vallásos életére. Pister Cincinattiból 2500 márkát, Berk Hessenből 1529 garast adott át az ünnepély céljaira.

Az öt harang csodálatos zugása egy darabig még a templom előtti téren tartotta a sokaságot a szobor leplezése után, azután a gyülekezet az ünnepélyes gyűlés megtartása végett a Schwartz-féle söresarnokba vonult. Megjelentek itt: Ernő Hohenlohe-Langenburg örökös hercege, Sachsen-Coburg és Gotha hercegségek régense, Ernő, Sachsen Meiningen hercege, a császár, a bajor régens herceg, valamint mennyi evangélikus német fejedelem képviselői, a szabad városok, az összes német országos egyházak kiküldöttjei, képviselve volt továbbá a Gusztáv Adolf egyet, az Ev. szövetség, a belmissió egyesület, Németország evangélikus munkásainak egyesülete, végül Basel, Berlin, Boroszló, Erlangen, Heidelberg, Jena, Kiel, Königsberg, Marburg, Rostock, Strassburg, Tübinga, Bécs egyeteme.

Azon 14 város közül, akik egykor protestáltak, képviselve voltak a következők: Nürnberg, Reutlingen, Lindau, Isny, Nördlingen és Heilbronn. Rendkívüli feltűnést keltett, hogy éppen a császár, aki 1890. március 12-én az építető bizottsághoz így szólt: „Kezdenek csak bátran hozzá az építéshez, gondoskodni fogok róla, hogy a mű be is végeztessék“ az ünnepélyről távolmaradt. Sokan távol maradását azzal menfegették, hogy a katolikus bajor régens hercegre akart figyelemmel lenni a császár. Tudvalevőleg ugyanis Speyer Pfalzban fekszik, amely tartomány Bajorországhoz tartozik.

Az estélyen elmondott ünnepi beszédek kevés új dolgot nyújthattak. Hogy miről volt szó tudta minden ember. A hallgatóság figyelmét különösen megragadta a porosz felső egyházi tanács Dr. Pank, Dr. Lösche bécsi theol. tanár és Ernő, Sachsen-Meiningen hercegének a beszéde. Speyer városának történelmi jelentőségéből kiindulva, a herceg beszélt arról a sokkal magasabb jelentőségről, a melylyel Speyer

a német protestánsokra nézve bir. „Hiszen itt mondták ki először a nevet, amely után a mi felekezettünket nevezik. A német fejedelmek és városok kisebbsége itt vitte véghez ama férfias tettet s nyilvánította ki meggyőződését. A német szellem, amely akkor ébredni kezdett, az most is él a német műveltség és fejlődés századai után; és mi bizunk, hogy élni fog ezután is. És itt emelkedik most a régi dóm hatalmas kőfalai mellett, amely a középkor mystikus homályát jelképezi, a szabad légben ég felé törve a protestantismus góthikus temploma, mint egy tartós ismertető jele annak a ténynek, amely itt történt, mintegy intés arra nézve, hogy ama szellemet föntartsuk“.

A következő napon a protestatio-templomban négy ízben volt istentisztelet, 10 órakor Dryander predikált Zsid. 10, 23—25. alapján az evangélikus keresztyének vallási, erkölcsi és egyházi feladatairól; 12 órakor Wessel detmoldi fősuperintendes predikált 2. Tim. 2, 19. alapján Isten és igéje iránt való hitvallásról; 2 órakor ifjusági istentisztelet volt, amelyet Canzler speyeri lelkész tartott 2. Tim. 1, 5. felett, igyekező az ifjak szívére nézve a felavatási ünnepélyt a vidám emlékezet és szent fogadások napjává tenni. Négy órakor Fickentscher fürthi lelkész predikált Gal. 5, 1-ről, hangsúlyozva, hogy az evangéliumi szabadság birtokában minden protestánsnak állhatatosan meg kell maradni. A tulajdonképpeni felavató beszédet, amelylyel a templom rendeltetésének átadott, az első istentisztelet kezdetén Decker speyeri egyháztanácos tartotta, aki „ezen templomtól nem azt kívánja, hogy állandó óvás hajléka legyen, hanem hogy Isten a keresztyénséget általa vezesse ahhoz a célhoz, ahol nincsen szükségünk protestálásra, hanem egyöntetűleg haladunk, mint egy akol egy pásztor alatt“. Az ünnepi predikációkon is meglehetősen békés szellem vonult keresztül.

A hivatalos ünnepély befejezése részint a két ünnepi társas ebédnél, részint a délutáni gyűlésen játszódott le. A vittelsbachi udvarban lefolyt ünnepi lakomán adták tudtul a kitüntetések, melyeket a császár és regens-herceg az építető-bizottság tagjainak és a templom építőjének adtak. Gumbel tanár, aki a bizottság feje és keze volt, nem kapott kitüntetést, mivel köriratainak egyikében bizonyos kifejezés „fönt“ sértőleg hatott. A több mint 20 toast közül, melyet a lakománál tartottak, különösen figyelmet érdemel Hohenlohe-Langenburg örökös hercegének a következő beszéde:

„Ha a német szövetséges fejedelmek a mai ünnepélyre elküldték képviselőiket, az által kifejezésre akarták juttatni németország evangélikus népe előtt a mi drága evangéliumi hitvallásunkhoz való szilárd ragaszkodásokat. Nem kell-e hangosabban dobogni minden németül érző szívnek örömteljes lekesedéssel ama tudatban, hogy csaknem 400 évvel ezelőtt oly korban, amidőn a vallásos élet politikai hatalmi törekvések nyomása alatt nyögött a német szellemnek volt az a rendeltetése, hogy minden ember számára kiküzdje azt a jogot, miszerint menten minden külső kényszertől úgy keresse Istenét, amint azt a lélek benső ösztöne mindenkinek parancsolja?“

Ebben a szellemben tették meg rövid idővel ezelőtt a német fejedelmek és szabadvárosok, élőkön a birodalom fejével az első lépést a német ev. országos

egyházak tömörülésére.* Oly kezdet ez, amelyből Isten segítségével szorosabb összetartás fejlődhetik ki, anélkül, hogy az egyes tagok önállóságára veszélyeztetve, vagy a mi konfessiónk vallásos álláspontja támadásoknak lenne kitéve. A mai napon, amidőn a hű és közös föllépés emlékét üljük a legszentebb javakért, emlékezzünk meg hálással az együttérzés eme bizonyítékáról is.

Természetesen, amíg az emberi természet önmagához hasonló marad, a vallásos kérdéseknek politikai hatalmi kérdésekkel való összevegyítése mindig küzdelmeket fog előidézni, amelyekben minden komoly embernek az a kötelessége, hogy pártot foglaljon s bátran szálljon sikra azért, ami előtte a legszentebb. De a pártok és konfessiók fölött ott áll a Golgothán magasztosan a kereszt, mint minden keresztyén közös jelvénye. Mily gyakran megkísérelték már, hogy a megfeszített Jézust guny és gyalázások között örökre a sziklasírba zárják. De mindig újra feltámadott s minden idő, minden ország, minden hitvallás vigaszt kereső embereinek megmutatta ama sebet, amelyből az isteni vér folyt az emberiség üdvére. Az ő lelke látta a mi nagy embereinket hatalmas tetteiknél. Reá tekintve állottak össze az 1529-iki emlékezetes birodalmi gyűlésen a fejedelmek és városok a fenyegető erőszakosság elhárítására. A reá való gondolat lelkesítette népünket a legnagyobb veszedelem idejében is dicső tettekre. Hiszen mindenütt, ahol az önzetlen idealismus földöntúli tüze ellenállhatatlanul ragadja meg a sziveket, él, — ha gyakran a cselekvő előtt öntudatlanul is, — annak a lelke, aki sokszor félreismerve, sokszor meggyalázva, valódi, hamisítatlan alakban egyesítette magában az igazi hősiesség eszményét. A mi német népünkre nézve, melynek benső lényegében mindig meg volt az az ösztöne, hogy a szűk földi lét korlátait áttörje, az isteni valóságnak mindig megújult győzedelme új tény, amely a jövő élet iránt táplált pessimisztikus kételyt nem engedni megerősödni.

„A mi császáruk ezért fölismerte népünk benső életszükségletét, a midőn nem törődve holmi félreértésekkel, nyíltan kimondta, hogy mily szent és komoly óhaja az neki, miszerint a németek hivek maradjanak Istenökhöz. Mindnyájunkhoz, akik hazánkat szeretjük s a mi nagy lelki hősiességünk képében fölismerjük, hogy mi mint nemzet mire vagyunk képesek és mire vagyunk hivatva, szól e fölhívás, hogy az uralkodónak ezt a nemes törekvését hathatósan támogassuk. A rémetség jövője felől bizonyos vagyok, attól függ, hogy minő állást foglal el a mi népünk a vallás és az erkölcsiség legfőbb kérdéseivel szemben. Minden nemzet életében ismétlődnek olyan idők, amidőn az Örökkévaló hangja komolyan hív bennünket nemes tettekre. Ha mi ilyen elhatározó pillanatokban hiven teljesítjük kötelességünket, hiven önmagunk és Isten iránt, akkor arra fog bennünket méltatni, hogy áldására az emberiségnek a legmagasabb kulturális feladatokat megoldjuk s mi csüggedés nélkül elmondhatjuk a dicső szót: „Erős vár a mi Istenünk, paizsunk és fegyverünk!”

Ezen beszéd után Reusz hercege állott fel, hogy azon rövidséggel, amely az ő modorát jellemzi,

* Célzás azon törekvésre, amely az összes németországi prot. egyházakat egy szövetségben akarja egyesíteni s egy közös zsinat főhatósága alá rendelni. Ez a törekvés, amelynek megvalósulása nagy hatalmat s óriási ellenállóképiséget ad az ev. egyháznak, felelet az ultramontánok tulkapásaira. V. J.

hangsúlyozza, miszerint elődeihez hasonlóan azon hitvallás álláspontján áll és fog is maradni, amelyet az 1529-iki óvás tartalmaz.

Késő este kivilágították a templomot; volt tüzi játék, harangzugás, s másnap kirándulás. Ezzel az ünnepély véget ért. Meg kell még említenünk, hogy az építés költsége eddig 2.127.660 márkába került. Természetesen még lesznek ezután is a templom egyes felszerelésére bizonyos kiadások. Adja az ég, hogy az a templom, amely ama hősi tett emlékére készült, szivben és lélekben egyesítse a protestánsokat.

Veress István.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Dr. Kérészy Zoltán kinevezése. A magyar kir. vallás és közoktatásügyi miniszter ő nagyméltósága 76,866 szám alatt kelt leiratában október 13-káról keltezővel arról értesíti föltiszteletű s méltóságos Kiss Áron püspök urat, hogy jogakadémiánk ifjú, munkás tanárát Dr. Kérészy Zoltánt, a kassai kir. jogakadémiára a jogtörténet és egyházi jog tanszékére nyilvános, rendes tanárrá nevezte ki s a tanszék a kinevezett tanár által azonnal elfoglalandó. Amennyire jól esik nekünk e kinevezésben a nemes ambitio és munka honorálását látni, épp' oly aggodalommal tekintünk főiskolánk jövőjére, midőn azt kell látnunk, hogy az anyagiakban fennálló különbség folytán annak a veszedelemnek vagyunk kitéve, hogy jobb munkaerőinket egymásután így fogjuk elveszíteni. Egyébiránt a kinevezett kartársnak szivünköl gratulálunk!

— Az 1904. évi ev. ref. zsinat tagjai. A) *Tisszántúl*: I. *Alsószabolcsi egyházmegye*: . . . . . Dr. Baltazar Dezső hajdu-szoboszlói lelkész, egyházi rendes; Lengyel Imre em. gondnok és Padrah Sándor kir. közjegyző, világi rendes; Kiss Ferencz püspökladányi lelk. egyházi-, Simon Károly h. hadházi tanító, világi-pótképviselők. II. *Békés-bánati egyházmegye*: Dombi Lajos esperes és Garzó Gyula em. tanácsbíró egyházi rendes; Fekete Márton em. gondnok és dr. Baksa Lajos em. tanácsbíró világi rendes képviselők; Futó Zoltán em. főjegyző egyházi-, és dr. Szegedi Kálmán em. tanácsbíró világi pótképviselők. III. *Beregi egyházmegye*: Sütő Kálmán esp. egyházi-, Uray Imre em. gondnok világi rendes képviselők; Kallós Tivadar em. tanácsbíró egyházi-, és Varga Sándor em. tanácsbíró világi pótképviselők. IV. *Bihari egyházmegye*: Sulyok István esp. egyházi-, Ritoók Zsigmond em. gondnok világi rendes; Csák Máté em. tanácsbíró egyházi-, K. Nagy Sándor em. tanácsbíró világi pótképviselők V. *Debreceni egyházmegye*: Dávidházy János esp. és Kiss Albert eker. tanácsbíró egyházi rendes-, Fráter Barnabás em. tanácsbíró és Szunyogh Szabolcs eker. tanácsbíró világi rendes képviselők; Szele György em. tanácsbíró és F. Varga Lajos em. főjegyző egyh. pótkép-

viselők; Sinka Sándor em. tanácsbíró és Nagy Ferencz em. tanácsbíró világi pótképviselők. VI. *Erment-léki egyházmegye*: Marjai Péter em. tanácsbíró egyházi-, és Dobozy Kálmán főszolgabíró világi rendes képviselők, Végh József em. aljegyző egyházi, Fráter Zoltán em. tanácsbíró világi pótképviselők. VII. *Felsőszabolcsi egyházmegye*: Görömbey Péter esp. egyházi-, Gencsy Albert em. gondnok világi rendes képviselők; Nagymaté Albert em. főjegyző egyházi és dr. Mezóssy Béla em. tanácsbíró világi pótképviselők. VIII. *Heves-nagykunsági egyházmegye*: Dorogi Lajos esperes és Győry Lajos em. főjegyző egyházi rendes képviselők; dr. Tóth János em. gondnok és Mészáros Illyés em. tanácsbíró világi rendes képviselők; Vaday Ferencz em. tanácsbíró egyházi és Helmezy Béla em. tanácsbíró világi pótképviselők. IX. *Máramaros ugocsai egyházmegye*: Szikszay Zoltán esp. egyházi rendes, György Endre em. gondnok világi rendes képviselők; Biró Lajos em. tanácsbíró egyházi, Szegedy Gyula ügyvéd világi pótképviselők. X. *Nagybányai egyházmegye*: Benesik István esp. egyházi-, Helmezy József em. tanácsbíró világi rendes képviselők; Széll György em. tanácsbíró egyházi, Torday Imre em. főjegyző világi pótképviselők. XI. *Nagykárolyi egyházmegye*: Segesváry József esp. egyházi, Domahidy Elemér em. gondnok világi rendes képviselők; Berey József em. főjegyző egyházi, és Kacsó Károly ügyvéd világi pótképviselők. XII. *Nagyszalontai egyházmegye*: Széll Kálmán esp. egyházi-, gróf Tisza István em. gondnok világi rendes képviselők, Nagy Imre em. főjegyző egyházi-, Szikszay Lajos em. tanácsbíró világi pótképviselők. XIII. *Szatmári egyházmegye*: Biky Károly esperes egyházi-, Luby Géza em. gondnok világi rendes képviselők; Kiss Bertalan em. főjegyző egyházi-, Uray Géza em. tanácsbíró világi pótképviselők. *Tanintézetek képviselői*: a) Akadémiák és tanítóképezdékről: Sass Béla h. egyhker. főjegyző rendes-, Dr. Papp Tibor m.-szigeti jogakad. igazg. pót képviselő. b) Főgimnáziumok részéről: Dóczy Imre gimn. felügyelő rendes-, Borsos Benő szatmári főgimn. igazg. pót-képviselő B) *Dunántúl*: *Egyházi rendes képviselők*: Antal Gábor, Czike Lajos, Nagy Lajos, Kiss József, Veress Ede, Medgyaszay Vincze, Segesdy Miklós, Barakonyi Kristóf. *Egyházi pótképviselők*: Szabó Zsigmond, Tóth Kálmán, Peti Lőrincz, Balla Endre, Szekeres Mihály, Patay Károly, Szűcs Dezső. *A középiskolák részéről*: rendes: dr. Vida Károly; pót: Faragó János. *Világi rendes képviselők*: Hegedüs Sándor, Molnár Béla, Sárközy Aurél, Szabó Kálmán, Kovács S. Endre, Mórocz Kálmán, Barthalos István, dr. Segesdy Ferencz. *Világi pótképviselők*: Konkoly Th. Béla; Kenessey Miklós, Chernel Antal, Sárközy Béla, Horváth Lajos, Konkoly Th. Imre, Szabó György. *A theologia részéről*: rendes: Németh István; pót: dr. Antal Géza. C) *Dunamellék*: *Egyh. rendes képviselők*: Adám Kálmán, Baky István, Dányi Gábor, Dömök Péter, Kálmán Gyula, Konez Imre, Mády Lajos, Szabó Péter. *Világi rendes képviselők*: Adám András, Anbos János, Cseh Ervin, gr. Degenfeld Lajos, Hajós József, Szilassy Aladár, gr. Teleky József, br. Vécsey Tamás. *Egyh. pótképviselők*: Adám József, Benkő István, Hetesi Viktor, Lévy Lajos, Mészáros János, Morvay Ferencz, Somogyi Kálmán. *Világi pótképviselők*: Benkő Gyula, Csontos Andor, Kátosi József, Karap Ferencz, dr. Kiss Ernő, Kozma László, dr. Nagy Dezső. D) *Tissáninnen*: *Egyh. rendes képv*

selők: Fejes István, Radácsi György, Révész Kálmán, Vadász Pál, Kérészy Barna, Szabó Endre, Czinke István. *Világi rendes képviselők*: Bernáth Elemér, Komjáthy Béla, Meczner Béla, Dókus Ernő, Ragályi Béla, Br. Vay Elemér, Meczner József. *A tanárok részéről*: Novák Lajos, Buza János. *Egyh. pótképviselők*: Dr. Tüdös István, Nagy Ignác, Csabay Pál, Hézse Emil, Komjáthy Gábor, Szuhay Benedek, Kovács Béla. *Világi pótképviselők*: Miklós Ödön, Dókus Gyula, Dr. Finkey Ferencz, Szalay László, Máriássy Andor, Ragályi Gyula, Szent Imrey Gyula. *A tanárok részéről*: Zoványi Jenő, Bodor István. E) *Erdély*: *Egyh. rendes képviselők*: Bartha Lajos, Deési Gyula, Ravasz János, Bartha Dezső, Péter Károly, Nagy Károly, Sándor János, Lénárt József, Pokoly József. *Egyh. pótképviselők*: Kövér András, Elekes Viktor, Nagy József, Tóthfalussy József, Józsa Sándor, Sófalvy Károly, Jancsó Sándor, Herepei Gergely, Bodor János. *A középiskolák részéről*: rendes: dr. Török István; pót: Fogarassy Albert. *Világi rendes képviselők*: Kolozsvári Sándor dr. Zeyk Dániel, Mezey Albert, Simó Lajos, Lészay Ferencz, Sándor József, Váro Ferencz, Sárkány Lajos dr., Sebess Dénes dr. *Világi pótképviselők*: Gáspár János, Szádeczky Lajos, Apáthy Péter, Kádár János dr. Ugron János, Bethlen Balázs gr., Bethlen Sándor gr., Csernátoni Gyula, Wesselényi Miklós br. *A theologia és tan.-képző részéről*: rendes: Kenessey Béla; pót: Nagy Lajos.

— **A korcsmák zárvatartása istentiszteletek alkalmával.** Igen nagyjelentőségű miniszteri rendelet jelent meg a napokban. Általános volt ugyanis országsszerte a panasz, hogy országsszerte a legtöbb helyen az istentiszteletek alatt hangos duhajkodás botránkozta meg a templomból kijövőket, a templomok közelében lévő korcsmában. Zemplén vármegye feliratot intézett az országgyűlés képviselőházához és a pénzügyminiszterhez, hogy a korcsmákat vasárnap tartsák zárva. Akkor az állam pénzügyi érdekéből kérelmüket elutasították, de mostan f. évi 21.534. sz. a kibocsátotta a belügyminiszter az alábbi rendeletet, melyben elrendeli, hogy az *istentiszteletek és körmenetek alkalmával* a templomok közelében, illetve a körmenetek elvonulása helyén levő korcsmák és pálinkaméréseket az istentiszteletek és körmenetek alatt tartsák zárva. A miniszteri körrendelet szövege így hangzik: „Valamennyi vármegye és városi törvényhatóság első tisztviselőjének és Budapest főkapitányának. Az italmérési üzleteknek vasárnap és ünnepnapokon részben egész napon át, részben csupán az istentiszteletek alatt való zárvatartása iránt némely törvényhatóság részéről hozzám, illetve a képviselőházhoz intézett és innen hozzám áttett felterjesztések alkalmából kijelentem, hogy az összes italmérési üzleteknek vasárnap és ünnepnapokon való köteles zárvatartását elrendelendőnek nem tartom, mert a munkásosztály egyedül csak a vasár- és ünnepnapokat fordíthatja pihenésre, s szórakozásra s így az italmérési üzleteknek épp' az étkezési ideje alatt való zárvatartása, magának a fogyasztó közönség érdekeivel sem lenne összeegyeztethető. Minthogy azonban a hozzám tett jelentésekből arról értesültem, hogy az állami italmérési jövedékről szóló 1899. évi XXV. t.-c. 37. §-a alapján az italmérésnél és italelárusításnál követendő egészségügyi rendszabályok és az azok áthágására kiszabandó büntetések, valamint a rendőri és az orvosrendőri felügyelet gyakorlása tárgyában

még 1899. évi december hó 2-án 78543 szám alatt kiadott itteni körrendelet 14. §-a 3-ik bekezdésében foglalt azon rendőri rendelkezés, hogy *istenítiszteletek és körmenetek alkalmával a templomok közelében; illetve körmenetek elvonulása helyén levő korezmák és pálinkamérések az istenítiszteletek és körmenetek alatt zárva tartandók*, kellően végrehajtva nincs, illet leg kellően nem ellenőriztetik; minthogy pedig közérkölcse-ségi szempontból kiváló súlyt fektetek arra, hogy ezen rendőri tilalom a legnagyobb szigorral végrehajtsák, felhivom, hogy a vezetése alatt álló vármegye (város) területén levő rendőrhatalóságok (a vezetése alatt álló székesfővárosi m. kir. államrendőrség) figyelmét ezen rendőri tilalomra ismételten és a legnagyobb nyomatékkal hívja fel, s azokat egyuttal annak felelősség terhe alatti szigorú végrehajtására és a legéberebb ellenőrzésre utasítsa. Budapest, 1904. évi augusztus hó 26-án. *Tisza s. k.*

— **Historicusnak még egyszer és utoljára.** Vitatkozni sem kedvem, sem időm Nem is az egyéni érzékenység vitt rá — amire okom nincs, — hogy *Historicus* cikkére észrevételt tegyek, hanem egy nagy testületnek az a méltatlan megvádolása, mintha az egyebet sem tenne, csak tiszteletbeli tagokat választana, akikkel aztán a tanárság érdekeit aggodniképzátja. Így egy komoly historicus nem beszélhet. Ez ellen volt nekem különösen szavam. *Historicus* ujabban egész határozottsággal állítja, amiben a multkor még némileg kételkedtem, hogy a református tanáregyesület, mintegy a többi szakok rovására, a gymnásiumi tanárság érdekeit helyezi előtérbe. De hibásan következtet, mert az egyesületi memorandumnak a zsinati képviselőben elfoglalt álláspontja analog azzal, amit az u. n. lajstromos szavazás hívei elfoglalnak s amit *Historicus* is helyesnek tart. Hibás következtetését még újabb szemelvényekkel is megtoldja, miáltal egészen nyilvánvalóvá teszi abbéli szándékát, hogy a tanáregyesület békéjét megbontani s a más szakbeli tanárokat a gymnásiumi tanárok ellen ingerelni akarja. Ezt az áldatlan törekvést sajnálattal látom, de meg vagyok róla győződve, hogy hiábavaló. Debrecen, 1904. október 17. S: *Szabó József* az országos református tanáregyesület főjegyzője.

— **Olaszországban**, a katholicismus hazájában, ahol a pápa személye is különös súlyt ad a katholicismusként, az *Europeen c.* lap statisztikája szerint a katholicismus éppen nem a vallásos szellem gyarapodására vezet. Úgy lászik, hogy a hatás visszahatást szül, s a katholicismus által követelt mindent-hívés a másik végletbe vezeti az embereket: hogy ne higgyenek semmit. Vagyis az atheismus felé vezető legbiztosabb ut a katholicismusban rejlik. De beszéljenek a számok. A vallási statistika szerint 794,008 egyén kijelentette, hogy semmiféle vallásfelekezethez nem tartozik. Komolyabb jelenség, hogy 36,092 egyén meg azt nyilatkozta ki, hogy egyáltalában nincsen is vallása, vagyis atheisták. Az atheisták közt 27,217 férfi és 8,875 nő volt, ami arra mutat, hogy a vallásosság a nők lelkében mégis szilárdabb alappal bír. Legtöbb atheista van Toscanában, Emiliában, Lombardiában, Liguriában, Latiumban és Siciliában. A congregációk ellen már régebben hozott törvényt nem tudják végrehajtani a kormány erélytelensége folytán, úgy, hogy még mindig 3,139 kolostor van, melyekben 58,764 férfi és női szerzetes él.

— **Maclean Debrecenben.** Maclean skót származású, indiai missionarius a „Keresztyén diák világszövetség” buzgó tagja, ki pihenés végett jött 8 évi távollét után Európába; pihenését arra használja fel: hogy a „Keresztyén diák világszövetségnek” híveket gyűjtsön. Ezért járja be most a magyarországi protestáns főiskolákat, ezért jött Debrecenbe is e hó 18-án d. e. 1/2 12 óra tájban Forgách Gyula budapesti h. lelkész kíséretében. Az álmásnál Csiky Lajos theol. tanár vezetése mellett mintegy 150 tagból álló diák-küldöttség fogadta. Csiky Lajos theol. tanár üdvözölte az ifjuság kedves vendégeit s meghívta őket saját vendégeikül, majd a városba jövén bemutatta Maclean missionariust a püspök úrnak és a főiskola vezető embereinek. Délután 3 órakor az ifjuság a főiskola oratoriumában általános ifjusági diszgyűlést tartott, a hol megjelentek a theol. tanárok az akadémiai igazgatóval és tanítóképezdei tanárok a teljes számú ifjusággal. Eneklés és imádkozás után a főiskolai szenior üdvözölte az ifjuság nevében a kedves vendéget. Ezután Maclean Forgách Gyula közvetítésével köszönetet mond a szives fogadtatásért, kijelentvén, hogy ő nem érzi magát idegennek közöttünk mert a magyar és skót nemzet között már a multban is több oly viszony állott fenn, mely rokonérzelemről tesz tanubizonyosságot. Rátérvén tulajdonképpeni céljára, beszélt először a „Britt diák szövetség”-ről, majd a „Keresztyén diák világszövetség”-ről, melynek már körülbelül 90 ezer tagja, mint egy 30 nemzet fiából. A „Keresztyén diák világszövetség” céljai, mint kifejté, a következők: 1. A világ összes diákjait megnyerni a Krisztus igaz követőinek. 2. A hit erősítése és ébrentartása. 3. Szolgálni hűséggel Istennek és embertársainknak. Eszközei pedig: 1. Ékesen szóló, megnyerő predikátorok és vallásérkölcsei felolvasások hallgatása. 2. Kis csoportokban is biblia-olvasás, magyarázás, de nem kritikai szempontból, hanem lelkiépülésre. 3. A tudás érvényesítése a bel és külmissió terén. Rendkívül fontosságot tulajdonít a világ szövetség létrejövételének s felhívja a debreceni ifjuságot csatlakozásra. A debreceni ifjuság belép a „Keresztyén diák világszövetségbe, tudván, hogyha nyiltan ki nem fejezné is, akkor is tagja volna annak; mert a mely célt e szövetség maga elé tűzött, ugyanazt szolgálja és szolgálta eddig is, ugyanolyan eszközökkel. Ezek után elhatározta a gyűlés, hogy a Budapesten október 23-án tartandó összejövetelre — melynek célja, hogy a további teendőket megbeszéljék — képviselőket küld. Miután Balogh Ferencz theol. tanár bámulatos lelkesedéssel beszélt a keresztyénség egyetemes jellegéről, megköszönte angol nyelven Maclean missionariusnak, hogy Debrecen felkereste úgy szintén Csiky Lajos theol. tanár is, az ifjusági gyűlés végett ért. Egy fél óra mulva Maclean indiai missiójáról a Csiky Lajos theol. tanár tolmácsolása és magyarázata mellett tartott érdekes előadást és felszólította az ifjuságot, különösen a theologus ifjuságot, hogy nem lenne-e hajlandó hozzá csatlakozni s őt követni indiai útján? Az ifjuság, bár elragadtattással hallgatta az előadást és elismeréssel adózott a sok eredményt elért, önzetlen missionariusnak; de senki sem ajánlkozott elhagyni szép hazáját, hol annyi tér van a működésre és oly sok munkaerő szükséges még, a mig elmondhatjuk: „happy Hungary,“ azaz „boldog Magyarország!”

— **Katholicismus.** Tudva van, hogy a Mária szeplőtlen fogantatásáról szóló tant dogmává IX. Pius pápa tette 1854. dec. 8 ik napján kibocsátott „Ineffabilis Deus“ bullájában. Ebben az évben a legközelebbi évforduló alkalmával tehát ennek a dogmának 50 éves jubileumát fogja megünnepelni a katolikus világ. Ebből az alkalomból a müncheni érsek pásztorlevelet bocsátott ki, melyből kiemeljük a következőket: IX. Pius 1854. dec. 8-án ünnepélyesen kijelentette, hogy a Boldogságos Szűz földi lételenek első pillanatától fogva tiszta volt az eredendő bűnnek minden szennyjétől. Ezt a tényt nekünk az Isten különös kegyelmére és a Krisztus érdemére kell visszavinni, mely kegyelem a Boldogságos Szűz üdvének is a forrása. Aztán így folytatja az érsek: Ki fogja tehát ebből a tanból azt következtetni, hogy az istenanya fensége egyáltalán felette áll minden más teremtményeknek? Aki így gondolkoznék, annak el kellene a Szűztől vitatni emberi természetét és azt kellene mondania, hogy emberi természete az istenség lényébe olvadt bele. Szerelmeseim! Csak a szellemi korlátoltság s a rosszakarat állíthat ilyet! Mária úgy jött ki Teremtője kezéből, mint a legtisztább és a legszentebb teremtmény, de azért mégis csak teremtmény marad és az is lesz mindörökké. Ennek következtében mi a mi hívő lelkünkben soha nem gondolkozhatunk úgy Máriáról, mint ahogy az Istenről, az egyedül mindenhatóról, egyedül mindentudóról, egyedül mindenütt jelenvalóról, egyedül változhatatlanról s egyedül szerető s kegyelmes Atyánkról gondolkozunk. Sohasem bizhatunk Máriában úgy, mint ahogy biznunk kell a hű és gondviselő Istenben. És sohasem szerethetjük a Boldogságos Szűzet azzal a szeretettel, amelylyel az Istennek tartozunk. Egyedül csak neki a világok királyának a halhatatlan, láthatatlan s egyedülvaló Istennek legyen tisztesség, dicsőség örökkönörökké! De, ha ezek szerint Mária mint csupán teremtmény végtelenül távol áll az Isten örök valóságától, neki mégis kegyelemből bizonyos előjogai vannak minden teremtett valóságok felett. A pokol szellemének nincs felette semmi hatalma. Benne az emberi természet minden teremtmények csucsára jutott. És míg az első Adám által nővérünké lett, a második Adám t. i. a Jézus Krisztus által, meg anyánkká lett. Látnivaló ebből a pásztorlevélből, hogy mint küzködik a katolikus lélek azzal a nehéz feladattal, hogy az Isten és Krisztus iránt tartozott tisztelet se rövidüljön meg, de az isteni magaslatról Mária se szálljon alá. Látnivaló továbbá az is, hogy a müncheni érsek egészen más ként ért a mariolatriáról, mint sokan a katolikusok közül és hogy mennyi gondot okoz neki az a kétségtelenül általa tapasztalt tény, hogy a közönséges katolikus népfelfogás milyen más konsekuensiákat vont le ebből a dogmából, mint a minőket levonna kellett volna! De hiszen az már réges régen úgy van a római katolikus egyházakban a theoria és praxis között, a hivek dogmatikai nézete és a dogmatikusok finom distinctiói között.

— **Uj orgona.** Zágriva (Árva m.) és Csetény (Veszprém m) temploma részére hazánk egyik jeles cége Ország Sándor rákospalotai (Budapest mellett) orgona gyáros készített uj orgonát és azt mai napon adta át a használatnak. Mind a két orgona izlésesen és a mai kor legkényesebb igényei szerint készült. Nagyida (Abaujtorna m.) ev. ref. egyház temploma részére szükséges uj orgona készítésével szintén fenti

cég lett megbizva. Az orgona még a folyó évben lesz a használatnak átadva.

— **Haladunk a korral.** Alig néhány éve, hogy megindult az egész országban a mozgalom, minden ház végeihez, elejéhez és kertjében lugos-szőlőket ültetni, már is oly óriási tért hódított magának ezen eszme, hogy nincs oly rész hazánkban, hol tömegeesen fel nem karolnák. Hát ez nem is csuda, mert nézzük meg például Fehértemplom városát, ahol alig van ház, melyet óriási törzsű lugas szőlő ne öksítene, mely bőven ellátja az egész családot az érés kezdetétől egész tél folyamán finom csemegeszőlőkkel, minden évben terem a legcsekélyebb gondozás nélkül. Ezért igen melegen ajánljuk mai számunk hirdetési rovatában, ábrán is bemutatott „Szőlőlugast ültessünk“ című hirdetésünket olvasóink becses figyelmébe. Szíves fényomatu árjegyzékek mindenkinek, ki címét tudatja, ingyen és bérmentve küldetnek.

Tartalom-jegyzék: A zsinati tagok számaránya és választási módja. Révész Kálmán. — A sárospataki kollegium anyagi helyzete. Zoványi Jenő. — T a n ü g y: Osztályozás, tuzsufaltság, gyermektanulmányozás. Paedagogus. — K ö z l e t ü n k: Sérelem. Dobó Sándor. — Irodalom. — K ü l f ö l d: A speyeri protestatio-templom felavatása. Veress István. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályásat,

a dévaványai ev. ref. egyház orgonista-kántori állására.

Fizetése a felsőbb egyházi hatóságok jóváhagyásának reményében: 800 kor. készpénz, a stolaris jövedelmek (mintegy 400 korona), lakás, vagy 200 korona lakbér. Ha a díjlevél változtatás jóvá nem hagyatnék: 200 kor. készpénz, 1280 liter búza, ugyanannyi árpa, mintegy 10 hold illetve 5 hold (1200 □ öles) föld, stóla és lakás. Kötelessége: az orgonista-kántori teendők végzése, a 3 felső fosztályban hetenként két órán ének és kóla tanítása, az akadályozott tanítónak legfeljebb 8 napig kíségetése. Katonai kötelezettség teljesítését igazoló s okmányokkal felszerelt kérvények f. évi nov. 5-ikéig adandók be. A pályázók nov. 13-dikán tartoznak éneklési és orgonázási jártasságukat a megállapítandó program szerint bemutatni.

Dévaványa, 1904. okt. 18.

As egyhástanács.

Pályásati hirdetés.

A beregi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet mátyusi ev. ref. egyház lelkészi állomására.

Jövedelem: Lakáson és belsőségen kívül földhaszonélvezet, az egyháztagoktól termények éa munkabeli szolgáltatások; ezeken felül 1600 koronáig 1026 korona 08 fillér állami kiegészítés.

Az állás a választás megerősítése után azonnal elfoglalható.

A kellő okmányokkal felszerelt pályázati kérvények folyó 1904. év November hó 20. (Husz) napjáig, Sütő Kálmán ev. ref. espereshez, Munkácsra (Postahely. Bereg megye.) küldendők.

Debrecen, 1904. október 20.

Kiss Áron
püspök.

SZŐLŐLUGAST

ültessünk minden ház mellé és kertjeinkben föld és homoktalajon.

Erre azonban nem minden szőlőfaj alkalmas, (bár mind kuszó természetű) mert nagyjából hármegő is, termést nem hoz, ezért sokan nem értek el eredményt eddig. Hol lugasnak a kalmás fajokat ültették, azok bőven ellátják házuakat az egész szőlőérés idején a legkitünőbb muskatály és más édes szőlőkkel.

A szőlő hazánkban mindenütt megterem s nincsen oly ház, melynek fala mellett a legesekelebb gondozással felnevelhető nem volna, ezenkívül más épületeknek, kerteknek, kerítéseknek stb. a legremekesebb dísz, anélkül, hogy legkevesebb helyet is elfoglalna az egyébre használható részekből. Ez a legháladátsabb gyümölcs, mert minden évben terem.

A fajok ismertetésére vonatkozó, színes fénynyomatu katalogus bárkinek ingyen és bérmentve küldetik meg, aki címét egy levelezőlapon tudatja.

Czím:

Ermelléki első szőlőoltványtelep Nagy-Kágya,
u. p. Székelyhid.

Most jelent meg

a legújabb

Nagy képes Tankönyv

és

Tanszerárjegyzék

az 1904—905. tanévre melyet kívánatra **ingyen** és **bérmentve** küld meg a nagytiszteletű **Lelkész** és **Tanító** uraknak

HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.

előbb

László Albert és Társa

könyv és tanszerkereskedése,

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos bizományosa

DEBRECENBEN.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hirnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolidaritásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hirnévű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTA TOTT: 1845-BEN.